

UČITELJSKI TOVARISŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 3.

V Ljubljani, 1. februvarja 1883. l.

XXIII. leto.

Naloga in delovanje ljudskega učitelja, da si pridobi ljubezen in spoštovanje národa.

(Govoril 28. dec. preteč. l. v „Slov. učit. društvu“ Ivan Tomšič.)

(Konec.)

Velike važnosti je tudi to, s kom se učitelj druží, in koga si v prijatelje izbira. Ljudskemu učitelju bodi naloga, da se druží in občuje le s takimi ljudmi, ki so čistega, plemenitega značaja — to je, s pravimi rodoljubi in poštenjaki. Kdor se s takimi ljudmi druží, naučí se mnogo dobrega in koristnega. Ker je pa silno težavno za ljudskega učitelja obvarovati se hudobnih, lehkoumnih in opravljiivih ljudi, posebno užé zaradi tega, ker imajo ravno taki ljudjé po največ jako sladko in uglajeno besedo na jeziku, ter jih je težko izpoznati, da so mu nevarni, ter se jih je treba izogibati, vender se jih ljudski učitelj lahko ubrani, ako se bolj poredko ž njimi pečá, malo ž njimi občuje ter jim kolikor najmenj mogoče svoje težnje in misli razkriva, ž njimi naj se nikar ne bráti in si jih ne izbira v prijatelje; kadar jih pa izpozná, ter vidi, kako je ž njimi, potem pa le roke k sebi, in išče naj si boljših in zvestejših prijateljev. Sploh naj si učitelj zapomni, da z mnogimi ljudmi se družiti in brátiti ni bilo še nikoli dobro. — Človek se preveč obvezuje, izgubiva čas ter postaja vedno bolj nesposoben za pravo in iskreno prijateljstvo, katero je le iz majhnega števila, redkih prijateljev, vrlih in sposobnih mož, ki bi nas mogli povzdigniti k izomiki in kreposti. Ljudskemu učitelju nikakor ne pristoji, da bi se z vsakim človekom družil, ter bi bil pokrovec vsacemu loncu in zebéla vsakej juhi, da bi razveseljeval in zabavljal vsako družbo.

Ako je le mogoče, naj se učitelj raje druží s svojimi továriši; med njimi naj si izbira dobrih in zvestih prijateljev, bolje bode storil, nego da si išče družbe med takimi ljudmi, s katerimi se nikoli ali le redkokdaj more pogovarjati o šoli, o vzreji šolske mladine, o pedagogičnih predmetih, ali sploh o tem, česar mu je polno srcé, ako je namreč učitelj s srcem in z dušo.

Mlad učitelj naj si takój iz začetka svojega službovanja in delovanja poišče prijatelja in pobrátima, vernega in zvestega továriša, mej svojimi brati učitelji, možá, kateri je vreden, da ga spoštuje in ljubi; — in če je našel tacega, naj se mu ves udá in se k njemu priljubi. Žalibog, da se ravno v novejši šolski dóbi takó zeló pogreša taka kolegijalnost mej učitelji; tega poprej ni bilo, in tudi jaz nočem preiskavati, kje tičí vzrok tolike mržnje mej ljudskimi učitelji, da se skoro drug družega ne poznamo, drug družemu ne upamo, drug se družega izogiblremo ter vsak svojo učenost kaže le bolj drugim, a ne

svojim tovarišem, češ, s tem se je bolje pogovarjati nego z učiteljem Naboretom. Nihče ne bode oporekal, ako rečem, da se je nekaterih učiteljev novejšje dōbe poprijela neka neznosna učiteljska ošabnost, katera uže tako daleč sega, da se norčujejo iz vsega, kar je poštenemu národu svēto in drago, a to samo zaradi tega, ker mislijo, da bi izgubili vse spoštovanje pri novošegnih ljudéh, ako bi se pečali s tem, kar je národovega, kar je v navadi priprostega domačega seljaka. Taki učitelji tiše vedno nekam naprej, in če jih vprašaš — kam? ne vedó odgovora, kakor samó to ti povedó, da so nezadovoljni v svojem stanu, ker jih je mati narava za nekaj višjega položila na to zemljo bēde in nadlog. Tacih si mladi ljudski učitelj, kateri se je iz ljubezni do učiteljstva podal v svoj stan, ne bode lahko pridobil za prijatelje, kajti taki se štejejo mej zvezde, katere jedine osvetlujejo temoto mračnjaštva, ter se sramujejo svojih kolegov, katerih vsa učenost je obrnena le v prospeh národnega razvitka in blagostanja.

Ljudski učitelj na kmetih mora v dejanji pokazati, da umeje poljedelstvo, poljsko in domače gospodarstvo. To lahko pokaže, ako ima svoj vrt, svoje polje, svoje domače gospodarstvo v lepem redu. Ljudje to videč, bodo ga cenili, spoštovali in se tudi radi po njem ravnali. To se vé, da je zopet žalostno, ako učitelj poleg svojega domačega gospodarstva svojo službo zanemarja, ter se rajše nahaja na polji nego v učilnici; od druge strani je pa tudi žalostno, ako učitelj, ki živi in deluje med prostim národom, ne umeje ničesar o poljedelstvu, živinoreji in domačem gospodarstvu; a najbolj žalostno pa je, ako vsa taka opravila popolnem prezira, ter kaže, da mu je národno gospodarstvo deveta briga. Pri prostem ljudstvu na kmetih si učitelj, ki nima nobenega pojma o kmetijstvu, ne bode pridobil zaupanja in pravega spoštovanja. Kako lepo je, ako se učitelj na kmetih o prostih svojih urah bavi ali vsaj zanima z vrtnarstvom, sadjerejo, čebelarstvom, živinorejo, poljedelstvom in sploh z domačim gospodarstvom. Lepo je videti in služi v vzgled učečej se mladini in vsej občini, ako ima učitelj svoj vrt, svoj sadovnjak, šolsko drevesnico i. t. d. v lepem redu; ako ima svoje stanovanje čisto in snažno, ako je vse okolo šolskega poslopja v najlepšem redu, v najlepšej čistoči in snagi. Vse to mnogo upliva na prsto ljudstvo, in ako se tudi ljudje ne bodo takój ravnali o tej zadevi po njem, gotovo ga bodo pozneji posnemali in ga popraševali za svēt bodi si v tej ali ónej zadevi. Učitelj strokovnjak v kmetijstvu in domačem gospodarstvu daje povsod dober vzgled, oplemeniti vso občino, razširja izobraženje, popravlja domače šege in navāde, deluje blagodejno na izročeno mu mladino, ter s tem njegovim delovanjem napreduje národni napredek, národna sreča in národno blagostanje.

Velika je zasluga ljudskega učitelja, ako opomina ljudi na čednost in snago, ako jih vnema za red in lepoto; prostemu ljudstvu se vse nekako omili, kar je lepega in krasnega. S tem svojim delovanjem povzdignil je učitelj prosti národ k vzvišenosti, in ga pridobí za vse, kar je lepega in plemenitega.

Posebno v našej domovini ima ljudski učitelj v tem obziru dokaj priložnosti odlikovati se in si pridobiti mnogo zaslug za svoj národ in domovino, ako mu le ne manjka dobre, krepke volje in pa gorečega rodoljubja.

Važna, zeló važna stvar je, s čim, rekši, s kakim delom se ljudski učitelj pečá, izvršivši svoja službena opravila. V tej zadevi naj se učitelj pečá le s takimi stvarmi, ki povzdigujejo njegov stan, ki ga odlikujejo mej prostaki, in skrbno naj se čuva vsega, kar bi ga moglo ponižati pred ljudmi in ga pripeljati v društvo, ki je nepristojno njegovemu stānu.

Za ljudskega učitelja najbolj nepristojno opravilo je po mojem mnenji tako imenovana zakótna pisarija, ker ravno ta učitelja večkrat pripravi v sovraštvo z občino in mu izpodkopuje toliko potrebno veljavo. Učitelj, ki se s tacim opravilom bolj pečá nego s tem, kar je njegovega stanú, pač ni vreden imena ljudskega učitelja.

Najčastnejše za ljudskega učitelja bi bilo, da se, ako je le sposoben in razumen v tej stvari, pečá z domačo književnostjo (literaturo). Ravno na tem polji je še dosti dela, in kako veselo bi bilo za naš stan in koliko koristi bi to donášalo v prospéh našega domačega šolskega slovstva, ako bi učitelji v prostih svojih urah spisavali pedagogične razprave in jih pošiljali njim namenjenim listom. Večkrat se slišijo neopravičene pritožbe od strani naših učiteljev, da bi moral „Učit. Tov.“ takó in takó uravnan biti, a ne pomislijo, da njegov urednik ne more „Tovariša“ sam spisovati, in ako ga bi tudi sam pisal, komú bode vse to po gódu, kar piše jedna sama osoba, bodi si tudi z najboljšim namenom, da bi ustrezal učiteljem. Ta ima té, óni zopet druge izkušnje, kar se tiče vzrejevanja in poučevanja šolske mladine. Koliko koristi bi to donášalo vsacemu učitelju, ki je navdušen za napredek šolstva, ako bi te svoje skušnje priobčeval v „Tovarišu“ ali kakem drugem šoskem listu, ki je namenjen domačemu šolstvu. Dà, gospoda, kritikovati je lahko, ali kaj boljšega napisati, kar bi ugajalo vsem, to je sila težavno delo!

Ker užé o naši domačej književnosti govorim, naj še stavim vprašanje: Kje je naša knjižnica za slovensko mladino? Kje so strokovnjaške knjige o našem národnem šolstvu? Kje so poučne knjige za našega ubožnega kmeta, za naš prosti národ? Kje so znanstvene knjige, iz katerih bi národní učitelj zajemal v svojem domačem jeziku pouk za svoje nadaljno izobraževanje? Glejte, vsega tega nam manjka, vsega tega še imamo jako malo, ker ni delavnih močí za spisovanje nam prepotrebnih knjig, sposobnih močí, tega ne smem reči, ker tacih bi se kmalu dobilo mej našimi ljudskimi učitelji mnogo, ako bi le po jedno samo uro žrtvovali na dan, da se učé svojega milega materinega jezika in se vadijo v spisovanji našem prostemu ljudstvu prepotrebnih knjig. Marsikateri učitelj bere v tujem jeziku kako lepo, krasno misel o tej ali ónej stroki ljudskega šolstva; koliko koristi bi ta ideja donesla, ako bi jo kdo podal tudi v našem domačem jeziku bodi si v tem ali ónem listu.

Ljudski učitelj, ki deluje in piše za svoj prosti národ in njegovo mladino v njemu razumljivem jeziku ter poleg tega ne zanemari svoje prve in svete dolžnosti kot odgovitelj in učitelj, ta lahko reče s ponosom in sladkim čutilom: „Izpolnil sem svojo dolžnost!“ Zatorej bodimo z vsakim dnevom boljši, ter ne pričakujmo pomoči od drugih, kajti težko je tistemu, čegar lonci gledajo po zabéli iz sosedove kuhinje?

Še neko sredstvo imam, s katerim postane ljudski učitelj, ako ga primerno rabi, največi dobrotnik vsej občini, v katerej živi in deluje. Imamo sicer užé okrajne šolske knjižnice in tako zvane knjižnice za šolsko mladino. Ali le pogledjte, kakšne so nekatere te knjižnice po nekaterih krajih! Meni sicer niso znane, ali pripoveduje se, da je ni knjige v njih, ki bi se mogla dati prostemu ljudstvu, ali pa naši učečej mladini v roke, ker so ali večinoma prazne, ali pa se nahajajo v njih take knjige, ki so pisane v tujem jeziku ter nimajo nobene koristi za ónega, kateri jezika ne razumé. Šolske knjižnice so v prvej vrsti sredstvo, s katerim se obdarujejo pridnejši učenci vsakdanje in tu ponavljavne šole, ter se takó širi ljudska izobraženost iz pouka. Z dobro uredjenimi knjižnicami se lahko veliko dobrega stori. Čitajoč dobre in izbrane spise, se šolska mladina posebno v dolgih zimskih večerih najprijetnejše in najkoristnejše zabavlja in poučuje. Na nekaterih krajih so tudi tako imenovane farne knjižnice, na katere naj bi tudi ljudski učitelj primerno deloval s tem, da bi nasvetoval v nakupovanje primernih knjig, ki niso samo za malo še ne doraslo mladino, ampak tudi za odrasle ljudi. Take knjige naj bi se izposojevale mladeničem in dekletom, da jih beró in si nabirajo potrebnih znanosti in véd. Tudi odrasli ljudjé bi se radi zabavali s primerno in poučno knjigo, ako bi se jim dala v roke, ter bi tako marsikdo ob nedeljah in praznicah raje ostal domá pri svojej družini, mesto da zahaja v krčme ter zapravlja svoj denar in premoženje. To se vé, da v tem

položaji je treba učitelju zelo previdnemu biti, da ne zaide v prenapeto ravnanje in se prostemu ljudstvu ne zameri, posebno taciim ljudem, katerim je malo mar do koristne knjige. Sploh naj ima ljudski učitelj to načelo pred očmi, da se s čitanjem širijo koristne znanosti, katerim se je v ljudske šoli položil samó temelj, na katerega je treba dalje zidati in povzdigniti poslopje vsestranskega znanja. Posebno je treba učitelju paziti na izbiranje primernih knjig ter naj ne vzprejme nobene knjige v šolsko knjižnico, katere bi ne bil poprej sam pridno prečital. Kar se tiče farnih ali ljudskih knjižnic, naj se vselej poprej porazumé z gosp. župnikom in drugimi izkušenimi občinskimi možmi. V nobenej farnej knjižnici naj bi ne manjkalo gospodarstvenih knjig, kakor tudi knjig o poljedelstvu, živinoreji, zdravoslovji, prirodopisji in naravoslovji, čebelarstvu, sviloreji, sadjereji i. t. d. In ravno taci knjig nam ne manjka v našem domačem slovstvu. Česar prosto ljudstvo ne umeje, naj mu gre učitelj na roko, da mu razloži nerazumljive pojme, bodi si ob nedeljah ali o kakem drugem primernem času. Ako učitelj pri vsakej priliki kaže, da mu srce gorí za národno izomiko, za napredek in blagostanje národovo, potem ni dvombe, da bodo občani radi donašali prineske, da se toliko potrebne knjižnice ustanové, in da se polagoma vedno večje število knjig nabere.

Prosto ljudstvo je kakor otroci, ter vedno rado posluša lepe pripovedi ter večkrat dobro knjigo čita tudi po dvakrat — trikrat. Ljudstvo naj čita malo, a to s preudarkom in temeljito.

Radi dohajajo otroci in ljudjé k učitelju, kateri tako deluje, kakor sem tukaj navedel. Pripoveduje se, da je bil v nekej vasi učitelj, kateremu je moral vsak učenec obljubiti, da bode izstopivši iz ljudske šole, v spomin na nov začetek svojega življenja zasadil drevesce po ónem nauku, kakor se je to učil od svojega učitelja, hodeč v ljudsko šolo. In ta učitelj je doživel za deset let veselje, da je videl na svoje oči, kako je bila vsa vas polna vsakovrstnega sadnega drevja. To je tedaj zopet primer, bratje učitelji, kako se lahko plemenito deluje v blagor in korist svoje domovini. Ako vam domoljubno srce bije v vaših prsih, bodite torej delujoči za napredek in izomiko národa, mej katerim delujete, občujete in živite. Iz ljubezni do svoje domovine obdelujte to ravno pri nas še tako zanemarjeno polje. Ako bodete tako delovali, bodite si svesti, da bode z vami blagoslov božji, in ko že davno prestane vaše rodoljubno srce býti v vaših prsih, na vaših gomilah cvetele bodo cvetice, in hvaležni potomci se bodo z veseljem spominali vašega imena, uživajoč sladki sad vašega delovanja in truda.

Vse naše življenje je učilnica, v katerej se ne moremo nikoli izučiti vsega, in kakor je to živa resnica gledé vsacega človeka, koliko več veljá ta resnica gledé ljudskega učitelja, ki je poklican druge izobraževati in vzgojevati. Iz vsega omenjenega tedaj sledí, kako važna je učiteljeva naloga, kako mora ljudski učitelj neprestano delati in samega sebe izobraževati za svoj važni poklic. Nihče naj ne misli, da se more skončati ali popolnem izvršiti bodi si katero koli izobraženje; kdor misli, da užé zadosti zná, ej bratje, ta ne samó, da ne napreduje, nego ta gre nazaj, a to je tem pogubnejše, ker mu priprava za njegovo radovoljno izobraževanje predstavlja neprestano napredovanje, in ravno učitelj ne more nikoli reči: „zadosti znam, meni se dalje učiti ni treba“. Govoreč o nadaljnem učiteljevem izobraževanju, naravno je, da mislim samó na óno njegovo izobraževanje, katero ga vodi vedno globokeje v njegov sveti poklic, a nikakor ne óno, katero ga pelje na kateri bodi si kakeršen koli drugi pot.

K daljnemu izobraževanju ljudskega učitelja spada najprej to, da se redno in vestno pripravlja za vsako pojedíno šolsko uro. O tem mi ni treba dalje govoriti, kajti vsak se je učil na preparandiji, kako se mu je treba pripravljati za šolski nauk. Samo to bi rad pristavil, naj bi se učitelj ne samo ustmeno, nego tudi pismeno pripravljal, kolikor more,

za vsako uro poučevanja. Delajoč s peresom v roci mnogo pospešuje vsako pripravo. S pisanjem se vsak predmet bolje razjasnuje, lože pregleda, in dobí se pred oči predmetova celota.

Rad bi še povedal, kako je treba učitelju čitati dobre knjige in spise v njegovo nadaljno izobraževanje, pa tù bi mi bilo mnogo govoriti, zatorej si pridržujem o tem govoriti o kakej drugej priložnosti, omenjajoč samo to, da kadar si kupujemo knjige, držimo se pravila: „Malo, pa to, kar je dobrega in izvrstnega!“

Glavno sredstvo nadaljnega izobraževanja ljudskega učitelja je, temeljito učenje svojega materinega jezika. Kdor se uči svojega jezika, napreduje v svojem poklicu, postaja bistroumnejši, ter si hrani duhá in srcé. Zatorej naj si vsak ljudski učitelj prizadeva, da se temeljito uči slovnice svojega materinega jezika ter se spozná z domačo književnostjo. Ali ni žalostno, da marsikateri učitelj pozná tuje slovstvo bolj nego li domače? da se z veseljem uči tujih jezikov, a svojega materinega ne zná? Kaj bi na pr. Nemci rekli, ako bi nemški učitelji pisali knjige in pedagoške razprave v tujem jeziku, a svoj materini jezik bi zanemarjali? Zakaj je nemška literatura tako bogata? Mar ne zato, da vsak, kdor koli je zmožen pisati v svojem materinem jeziku, piše le v tem jeziku; da bi pisal v kakem drugem, to mu niti na um ne pride.

Kdor se dobro naučí slovnice svojega materinega jezika, lahko se bode izraževal ustmeno in pismeno, in kmalu bode spoznal vso milino in krasoto z vsem bogastvom in neizcerpljivim blagom svojega jezika. Kadar se človek temeljito naučí svojega materinega jezika in se zamakne v njegovo po pravilih ustanovljeno celoto, potlej je človek popolnem zmožen, da more vsako stvar ne samó sebi, temveč tudi svojim učencem razjasniti. Naša domača književnost, stara in novejša, ima mnogo lepih spisov; a žalostno je za učitelja, ki jih ne pozná.

Razven svojega materinega jezika, naj si ljudski učitelj prizadeva, da se tudi temeljito naučí kakega drugega tujega jezika, posebno ónega, katerega mu je gledé njegove službe in njegovih okolnosti najbolj potreba. Slovenskemu učitelju je poleg slovenskega jezika neobhodno treba znati tudi nemškega jezika, ker je ta jezik naš drugi deželni jezik in pglavitni jezik avstrijsko-ogerske monarhije. Znanje nemškega jezika je zatorej pri nas vsacemu ljudskemu učitelju neobhodna potreba. Dobro in koristno je tudi, ako klasičnih jezikov ne zanemara, recimo: staroslovenski, latinski in grški. Navadno se učitelju pravi, kdor se hoče umešati med učene ljudi svetá, treba mu je znati vsaj latinski in grški jezik. Sploh naj veljá ljudskemu učitelju v tej zadevi prislovica: „Kolikor jezikov kdo zná, toliko ljudi veljá!“

Za nadaljno svoje izobraževanje naj ljudski učitelj nikakor ne pozabi, da se temeljito seznaní z vsemi postavami in naredbami, tikajočih se ljudskega učiteljstva. Kdor pozná svoje dolžnosti in svoje pravice natančno in popolnoma, ta stojí na čvrstjej podlogi, tù se ne bojí nikogar!

In takó bi bilo konec mojemu današnjemu govoru, s prisrčno željo, da bi vsi začeli z nastopnim letom delovati v tem smislu, kakor ga sem tù načrtal. V to imé Bog pomozil!

Iz merstva za življenje.

(Spisal J. B.)

(Dalje in konec.)

C. Truplomerstvo.

K temu pouku so pripravni modeli neizogibno potrebni; narisi sami ne zadostujejo. Našemu navodu naj bolj ugajajo modeli (telesa) od kamena, železa ali vsaj leseni s